

NATO A ARKTICKÝ REGION

Důležitost Arktidy pro Severoatlantickou alianci

Arktida má unikátní strategickou pozici, a to nejen z vojenského hlediska. Představuje severní hranici Aliance a zároveň skrývá velké množství nerostných surovin. Podle průzkumů organizace United States Geological Survey je pod mořským dnem skryto asi 30 % dosud neobjeveného zemního plynu a 13 % neobjevené ropy.

Částí regionu také prochází dvě klíčové námořní cesty, tzv. severovýchodní a severozápadní, ta první zkracuje trasu mezi dálněovýchodní Asií – největším producentským centrem světa a Evropskou unií – největším spotřebitelským trhem o asi 4 a půl tisíce kilometrů, ta druhá pak tvoří trasu mezi Tichým a Atlantským oceánem. Na část trasy vznesla nárok Kanada, protože údajně prochází jejími vnitřními vodami, a nárokuje si tedy i výběr poplatků za průplav. Většina ostatních zemí, včetně USA, však trasu považuje za průliv, který je možno využívat zdarma.

Region trápí mnoho problémů, z mezinárodního hlediska především nevyjasněnost hranic některých mořských oblastí. Existuje například mezinárodněprávní spor o okolí Lomonosova hřbetu, na který si kvůli bohatému nerostnému bohatství, které je díky globálnímu oteplování stále dostupnější, dělají nároky Rusko, Kanada, Dánsko, Norsko a Spojené státy americké. Oficiálně žádná země nevlastní geografický severní pól nebo oblast Severního ledového oceánu, který jej obklopuje. Avšak výše zmíněné státy si některá území nárokuje, Norsko, Rusko, Kanada i Dánsko vytvořily projekty, ve kterých požádaly o rozšíření území. Například Ruská federace se v roce 2007 poprvé v historii ponořila na dno oceánu pod severním pólem a umístila zde ruskou vlajku.

Proč by se regionem měla Aliance zabývat?

V této oblasti má území celkem osm zemí, pět z nich je členy NATO (Norsko, Island, Grónsko/Dánsko, Kanada, USA). Tyto země mají v regionu své ekonomické zájmy, s jejichž ochranou by mohla Aliance pomoci, a proto by Aliance region neměla opomíjet. Další dvě země se zájmy v arktickém regionu jsou Švédsko a Finsko, ty jsou členy programu Partnership for Peace. Poslední zemí je Rusko, pro nějž je tento region geopoliticky a ekonomicky důležitý. Samotné Rusko je pak dalším z důvodů, proč by se touto oblastí měla Aliance zabývat. To v posledních letech totiž regionu věnuje zvýšenou pozornost, což je patrné například z ruské vojenské doktríny z roku 2014, podle které je jedním z hlavních úkolů ozbrojených sil a dalších aktérů zajišťovat národní zájmy Ruské federace v Arktidě. Důkazy o provádění doktríny mohou být například otevření nové základny v zemi Franze Josefa nebo vytvoření nové arktické brigády. Ruské vojenské velitelství také vytvořilo tzv. Severní flotilu, největší flotilu na světě s největším počtem strategických ponorek schopných nést rakety. Rusko má také nesrovnatelně větší množství ledoborců v porovnání se všemi státy Aliance. Do současnosti bylo Ruskou federací v regionu uvedeno do provozu 14 letišť a 16 přístavů. Na militarizaci ruské části regionu by proto NATO mělo dokázat najít společnou odpověď.

Současná politika NATO

I navzdory tomu, že v regionu má území pět členských zemí NATO a dvě partnerské, Arktida nebyla zmíněna ve Strategické koncepci z roku 2010 ani v deklaracích ze summitu NATO v Chicagu z roku 2012 a z Walesu v roce 2014. V komuniké se summitu ve Varšavě z roku 2016 se objevila věta: „Ruské agresivní akce,

Co je to Arktida?

Arktida je území v okolí Severního pólu. Existují tři základní metody určení území, které leží v Arktidě. První z nich za Arktidu považuje území, kde je průměrná teplota v červenci 10 stupňů Celsia a méně, druhá stanoví hranice Arktidy jako hranici lesa, třetí pak určuje Arktidu jako oblast na sever od severního polárního kruhu, tj. 66°32' severní šířky. Podle zvoleného vymezení má oblast rozlohu mezi 21 a 26 miliony kilometrů čtverečních.

„Pozorujeme ruskou přítomnost v Arktidě. Ve stejnou chvíli si myslím, že je důležité zdůraznit, že Arktida je území, ve kterém je napětí nízké a úroveň spolupráce mezi aliančními spojenci jako Norsko a Dánsko ale také Spojenými státy a Kanadou s Ruskem jak pod střešou Arktické rady, tak bilaterálně, vysoká. (...) Myslím si, že i v dobách vysokého napětí, jako například nyní, dokážeme mít v některých oblastech pragmatický fungující vztah s Ruskem, jako mnoho členů NATO na severu.“

Jens Stoltenberg, generální tajemník NATO.

včetně provokativní vojenské aktivity v periferních oblastech aliančního území ... jsou zdrojem regionální nestability, poškozují euro-atlantickou bezpečnost a ohrožují náš dlouhodobý cíl, svobodnou, celistvou a mírumilovnou Evropu,“ která na Arktidu alespoň poukazuje. Deklarace z bruselského summitu NATO v roce 2018 se však Arktidě opět nevěnuje.

Část členů Aliance, především pobaltské státy, vidí hrozbu Ruska jako závažný problém, k němuž by NATO mělo mít společný postoj, jiné státy, od problému geograficky vzdálenější, jej nevidí jako problém příliš urgentní. Aliance podporuje společný přístup všech arktických států (včetně Ruska) k otázkám přírodních katastrof a záchranných operací (Search and Rescue, SAR) v regionu. Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg prohlásil: „Je otázkou nalezení správné rovnováhy vojenské přítomnosti bez zvyšování napětí v regionu a snažit se o co nejvíce spolupráce s Ruskem a Arktickou radou. Můžeme vidět, že jsme schopni spolupracovat v misích SAR a v některých environmentálních otázkách a myslím si, že to je důležité.“

V listopadu 2017 bylo rozhodnuto o vytvoření Atlantického velitelství, které bude mít za úkol chránit Atlantický oceán a zajistit bezpečnou dopravu mezi Evropou a americkým kontinentem. Aliance také disponuje Centrem excelence pro operace v chladném podnebí (Centre of Excellence for Cold Weather Operations, COE-CWO) se sídlem v Norsku, které poskytuje členským zemím možnost výcviku svých vojáků v této oblasti.

Jak by se NATO mělo Arktidě věnovat víc

Podle vědeckých výzkumů bude ledový příkrov v okolí severního pólu dále ubývat, a dojde tak ke zpřístupnění nových námořních cest a odkrytí úložišť nerostných surovin. Je tedy důležité, aby NATO začalo jednat co nejdříve.

- » **Schválení strategie pro Arktidu:** Jednotlivé arktické státy mají své vlastní vojenské a další strategie pro region, pro Severoatlantickou alianci jako celek však žádná neexistuje. Ke schválení takového dokumentu je třeba konsenzu, ne všechny arktické státy ale souhlasí se zapojením NATO v regionu. Například oficiální zpráva vydaná kanadským ministerstvem zahraničí v srpnu 2010 říká: „Zvyšující se přístupnost Arktidy vede k přesvědčení, že region se stane zdrojem konfliktu. To vede k zvýšenému zájmu některých mezinárodních organizací včetně Severoatlantické aliance a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Kanada neočekává žádné vojenské výzvy v Arktidě a věří, že region je dobře spravován existujícími institucemi, především Arktickou radou.“
- » **Komunikace s Ruskou federací:** V dubnu 2014 byla pozastavena jednání vedená v rámci rady NATO-Rusko, pro efektivní spolupráci v Arktidě je třeba dostatečné komunikace se všemi aktéry v regionu.
- » **Spolupráce s Evropskou unií:** Evropská unie má společnou strategii pro region, která se soustředí především na ochranu a zachování arktické přírody, dlouhodobě udržitelný rozvoj a na mezinárodní spolupráci. Protože velká část členů Aliance je zároveň členskými země EU, je důležité sladit činnost obou organizací.

Česká republika a Arktida

Česká republika se v regionu dlouhodobě věnuje především výzkumu, mimo jiné je smluvní stranou tzv. Špicberské dohody, která umožňuje signatářům provádět na území Špicberk vědecký výzkum. Mezi lety 2010 a 2015 došlo v těchto místech k vytvoření vědecké infrastruktury s názvem “Stanice Josefa Svobody”.

Bibliografie a zdroje k tématu:

- » NATO., nedatováno. Nato-Russia Council - News [online] [vid. 2017-09-22]. Dostupné z: <https://www.nato.int/nrc-website/EN/index.html>
- » BELFER CENTER, nedatováno. Jens Stoltenberg: Is NATO Thinking about the Arctic? [online]. nedatováno. BELFER CENTER.
- » FORSVARET, nedatováno. Centre of Excellence for Cold Weather Operations [online] [vid. 2017-12-07]. Dostupné z: <http://forsvaret.no/en/education-and-training/coe-cwo>
- » NATO, nedatováno. Address by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Plenary session of the NATO Parliamentary Assembly Fall session in Turkey. NATO [online] [vid. 2017a-12-07]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_137787.htm
- » NATO, nedatováno. Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the the meeting of the North Atlantic Council at the level of Defence Ministers. NATO [online] [vid. 2017b-12-07]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_148417.htm
- » ZHILINA, Irina, 2013. The Security Aspects in the Arctic: the Potential Role of NATO. Nordicum-Mediterraneum [online]. [vid. 2017-12-02]. Dostupné z: <https://nome.unak.is/wordpress/08-1/c48-article/the-security-aspects-in-the-arctic-the-potential-role-of-nato/>

Arktická rada

Založena Ottawskou deklarací v roce 1996, Arktická rada usiluje o kooperaci a koordinaci mezi Arktickými státy, především v oblastech ochrany životního prostředí a problematice dlouhodobě udržitelného rozvoje. Stálými členy rady jsou všechny arktické země, mezi stále pozorovatele se řadí například Čína, Japonsko, Indie, Německo nebo Polsko.

Pokud budete mít zájem o další informace k tomuto tématu, neváhejte se obrátit na:

Informační centrum o NATO
Jungmannova 17, 110 00 Praha 1
info@natoaktual.cz
tel.: 221-506-758